

**MİLLİ MÜCADELENİN SESİ
"ERZURUM 'ALBAYRAK'(YEREL) GAZETESİ"VE
ULUSAL DÜZEYDEKİ ETKİLERİ ÜZERİNE
BİR YAKLAŞIM DENEMESİ**

Yusuf YURDİGÜL*

**An Approach to National Effects of Erzurum Albayrak
as the Voice of Independence War**

Albayrak with it's virtuous duty to acknowledge the nation about the independence war movement, has been one of the best examples of the local press in the nation's history. By publishing such a newspaper while the country was under such difficult circumstances, Albayrak accomplished an enormous achievement in acknowledging readers and, repairing the broken hopes and dreams of a nation. In the content of this study the foundation of Albayrak and it's incomparable support to the independence war has been discussed by examining the previous publications of the newspaper from the point of political view. By means of these examinnations the reasons why Albayrak was closed has been tried to be put forward

.....

Giriş

Türk basın tarihine adını, Milli Mücadeleyi destekleyen Anadolu Gazeteleri arasına yazdıran 'Albayrak Gazetesi', 1909 Basın Yasasının yürürlüğe girmesinden sonra, Erzurum'da sayıları gittikçe artan Ermenice yayınlar üzerine, 'Vilayet-i Şarkiye Ermenistan Olamaz' düşüncesiyle 1 Mart 1912 tarihinde İttihat ve Terakki Cemiyeti

tarafından kurulmuştur. Albayrak Gazetesi'nin yayın hayatına ne zaman başladığı bilinmemektedir. Erzurum'un Ruslar tarafından işgal edilmesi ile yayınına bir süre ara verilmiştir. Bu konuda yapılan araştırmalardan edinilen bilgilere göre; ilk sayılarının Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu söylenmektedir. Toplam 130 küsur sayı basıldığı bilinen Albayrak Gazetesi'nin 80 sayısı günümüze kadar ulaşmış ve incelenebilmiştir.

1914 Birinci Dünya Savaşı yıllarına kadar sesini duyuramayan Albayrak Gazetesi, devam eden düşman saldırılarına karşı milli birlik ve beraberlik adına mahalli teşkilatlar oluşturmaya çalışmıştır. Erzurum'da yayın hayatına başlayan gazete, Hükümet Konağı civarındaki Milli Kütüphaneden idare ediliyordu. Bu dönemde haftada bazen bir, bazen de iki defa çıkarılan Albayrak, iki yaprak dört sayfa halinde basılıyordu. Gerek yazı dili gerekse imlası bakımından "Türkçülük akımına sıkı sıkıya bağlı bulunmaktaydı."¹ Türkçü duygu ve düşünceden hareketle yayın hayatına belli bir yön veren gazete, adından da anlaşıldığı gibi kullandığı kelimeler Türk edebiyatına uygunluk gösteriyordu. "Payitaht yerine hanbalık, şubat yerine küçükay denilmesi, imlada vokallerin kullanılması, hep bu duygu ve düşünceyi yansıtıyordu."²

12 Mart 1918 Erzurum'un düşman işgalinden kurtuluşundan sonra Albayrak, (aktif bir şekilde) ikinci yayın hayatına, Süleyman Necati (Güneri) Bey'in çabalarıyla 12 Nisan 1919'da başlar. 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi gereğince 1914 sınırlarına geri çekilmek zorunda kalan Osmanlı ordusunun birkaç subayı ve kumandanı, Milli Mücadele adına önemli girişimlerde bulunuyordu. Bu doğrultuda 3 Kasım 1918'de Kars'ta kurulan geçici "Milli Şura Hükümeti"nden çıkan karar; sınırların korunmasının, milli birlik ve beraberliğin sağlanmasının, mahalli teşkilatlanmalar yoluyla olması gerektiği idi. Anavatanla bütünleşmeyi amaçlayan Kars Milli Şura Hükümeti, bir yıl sonra Ardahan'da iki kongre düzenledi. 7-9 Ocak 1919'da ki ikinci kongrede Albayrak Gazetesi'ne önemli görevler veriliyordu. Kongrede alınan karara göre toplanan 131 kişilik Büyük Kurul "Albayrak'ın mümessilliğine Kafkasya ve havalisi İslam Orduları Kumandanı Fahri Ferik Nuri Paşayı seçmiş, o da kendisine Miralay Halit

* Arş. Gör. Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü
1. Coşar, Ömer Sami, Milli Mücadele Basını, İstanbul, s.99
2. Akbulut, Dursun Ali, Albayrak Olayı, Erzurum, s.4

Bey'i vekil kılmıştı."3 Halit Bey askerdi,dolayısıyla gazete işlerinden anlamıyordu.Bu sebeple Albayrak Gazetesi'nin çıkarılma işini Süleyman Necati (Güneri) Bey'e devretmişti.

Süleyman Necati (Güneri)Bey Konya'da babasının müdürlüğünü yaptığı Konya Hukuk Mektebi'ni bitirdikten sonra,Milli Mücadeleye katılmak için Erzurum'a dönmüş ve kendisine verilen görevi zor şartlar altında da olsa yapmaya koyulmuştur.

O günlerde Erzurum'da gazete çıkarmak çok zordu. Düşman işgalinden henüz kurtulmuş olan Erzurum,virane bir şehir görünümünde idi.Albayrak Gazetesi'nin eski basım yeri olan Hükümet Konağı ve çevresi Ermeniler tarafından yıkılmıştı.Gazetenin yeni bir yere ihtiyacı vardı.Üstelik matbaa ve gerekli harfler mevcut değildi.Süleyman Necati (Güneri) Bey'in çalışmaları neticesinde yer meselesi halledildi.Erzurum Taş mağazaları karşısındaki Albayrak İlkokulu'nun ikinci katı matbaa olarak tahsis edildi.Kaynaklara göre matbaa makinesinin temini hususunda ise çeşitli görüşler mevcut bulunuyor.Kimine göre"Envar-ı Şarkiye Gazetesi'nin bozuk makinesi tamir edilmiş"4 , kimine göre ise "Ebulhindili Cafer Bey'in samanlığında saklı bir Rus makinesi kullanılmıştı."5 Netice itibariyle Albayrak Gazetesi,Süleyman Necati (Güneri) Bey'in önderliğinde birkaç arkadaşıyla birlikte, Albayrak İlkokulu'nun çatı katında ikinci defa yayın hayatına başlamıştır.

Milli Mücadeledeki Rolü

"Albayrak,ikinci yayın hayatında da Türkçü duygu ve düşüncelerden ayrılmadı."6 Milli birlik ve bütünlüğün sağlanması hususunda yayınlar yaptı."Vilayet-i Şarkiye Ermenistan Olamaz" başlığını her sayısına manşet yaparak,Doğu Anadolu'nun Ermenilere verilemeyeceği yolunda ateşli yazılar yazdı.Yayınlarıyla sadece Erzurum'un değil,tüm Anadolu'nun hak arayan sesi haline geldi.Öyle ki yazılarıyla Osmanlı Hükümeti'ni rahatsız eden Albayrak'ın İstanbul'a girişi yasaklanmıştı.Bir yandan vatanın her karışığıyla bütün olduğunu

3 .Ertürk ,Hüsamettin ,İki Devrin Perde Arkası ,İstanbul ,s.215

4 . Ayanak ,Kemal ,Erzurum'da Basım ,Erzurum ,s.156

5 . Coşar , Ömer Sami ,Milli Mücadele Basımı ,İstanbul ,s.43

6 . Akbulut ,D.Ali ,Albayrak Olayı ,Erzurum ,s.4

vurgulayan gazete,diğer yandan "İstanbul matbuatına katılan yeni gazetelerin saçtıkları hezeyanlara cevap veriyordu." 7

Mondros Mütarekesi toprakların bir kısmını düşman işgaline açık bırakmıştı.Doğu Anadolu'nun Ermenilere verilmesi uğruna yapılan planlar Albayrakçılar tarafından kısa sürede anlaşılmış,bu konu gazetenin her sayısına manşet olmuştu.Elviye-i selase (Erzurum,Kars,Ardahan'ın işgali),Mondros Mütarekesi'nin 22.Maddesi ve halka uygulanan Ermeni zulmünü gündeme getirerek hem Türk Milleti'nin haklarını savunuyor,hem de tehlikelere karşı halkı uyarıyordu.

Albayrak Gazetesi kısa zamanda Vilayet-i Şarkiye sınırlarını aşarak,tüm yurt çapında Milli Mücadelenin en büyük destekçilerinden biri oldu.İç ve dış siyasetle de meşgul olan Albayrak,yabancı destekli bir çok gazete ile mücadele içerisinde idi.Padişahın ve İstanbul Hükümeti'nin saldırılarına büyük bir cesaretle karşılık veriyordu.Albayrak Gazetesi'ni susturamayacağını anlayan İstanbul Hükümeti posta müdürlüğü aracılığı ile dağıtımını yasaklamıştı.İstanbul'da ki aydınlar Albayrak'ın hangi sayısı olursa olsun dört gözle bekliyor,satın almak için bir altın bile verebiliyorlardı. O zamanın fiyatlarına göre 3-4 kuruşa satılan diğer gazetelere karşın Albayrak'ın herhangi bir sayısı yüksek fiyata alıcı buluyordu.

İşgaller Karşısında Albayrak Gazetesi

Albayrak Gazetesi işgale uğrayan her yurt toprağını kendi derdinden ayrı tutmadı.İngilizlerin ve Fransızların doğuda uyguladıkları politikayı yakından takip ediyordu.Özellikle Araplar üzerinde oynanan oyunlara dikkat çekerek, İran'daki gelişmeler hususunda bu ülkenin insanlarına bile mesajlar veriyordu.Halkın gözü kulağı oluyor,çok zor şartlar altında da olsa kendinden beklenen görevi yerine getiriyordu.Milli Mücadeleyi organize eden kuruluşlardan biri olan Anadolu Müdafai Hukuk Cemiyeti ile işbirliği içerisinde olan Albayrak,cemiyetin bildirilerine sayfalarında yer veriyordu.

"Vilayet-i Şarkiye Ermenistan Olamaz"düşüncesini her sayısına manşet yaparken,bunun yanında Adana, Urfa ve Maraş'ın işgalleri Albayrak Gazetesinin önde gelen konuları arsında yer aldı.Anadolu'nun

7. Birinci ,Ali ,Süleyman Necati Güneri Hatıra Defteri ,Erzurum ,s.35

bu toprakları pervasızca işgal edilirken ,Albayrak Gazetesi tepkisini Süleyman Necati(Güneri)Bey'in şu sözleriyle her sayısında dile getiriyordu.

*Vatan tubasında mukaddes bir dal
Şark-i Anadolu,İslam Ocağı
Ellere verilmez canan kucağı
Adana,Urfa'yı unutmak muhal
Hatırdan çıkar mı Maraş illeri*

Vatanın bölünmez bütünlüğünü kendisine misyon edinen Albayrak,Maraş'ın düşman işgalinden kurtuluşundan sonra,116.sayısından itibaren Maraş yerine Aydın'ı koydu.

Albayrak ,Ankara Hükümeti ile işbirliği içerisinde idi.Ankara ve İstanbul Hükümetleri ile Erzurum Vilayet Makamı arasında geçen yazışmaları ve değişiklikleri haber yapıyordu.Erzurum valisi Reşit Paşanın görevinin sona ermesi ve yerine vekaleten Kazım Karabekir Paşanın tayin edilmesi gazetesinin sütunlarına haber oluyordu.

"Hafta içinde Ankara'dan gelen bir telgraf,vilayet makamında bir tebeddül yaptı.Bu telgraf Büyük Millet Meclisi'nden geliyor.Vali Reşit Paşayı Ankara'ya davetle vekaleti kumandan Kazım Paşa Hazretleri'ne tezdî bulunuyordu."8 Buradan da anlaşıldığı üzere Albayrak,yurt çapında Milli Mücadelenin destekçisi olmakla kalmayıp,merkez ile yerel yönetim arasındaki haberleşmeyi de sağlıyordu.

Galip devletlerin verdikleri sözlere uymaması,uyguladıkları çifte standart,halkı çileden çıkardığı gibi Albayrak Gazetesi'nin de tepkisini çekmişti. Urfa, Antep ve Maraş'ın Fransızlar tarafından işgal edilmesini protesto için çekilen telgraflar Albayrak'ın sütunlarında boy gösteriyordu.Yapılan haksızlıklar barbarlığa benzetilerek "Kurun-ı Vusta damıyız"başlığı altında işgalcilere meydan okuyordu.Galip devletlerin, hak, adalet, insaniyet gibi konularda çifte standart uyguladığını ısrarla yazarak, Türk Milleti'nin bu duruma asla razı olmayacağını vurguluyordu. Mondros Mütarekesi'ne dayanılarak yapıldığı söylenen, fakat tamamen haksız nedenlere dayanan işgal girişimleri, Albayrak'ın fikri yönünü önemli bir şekilde etkilemişti.Yapılan işgaller halkın ümitlerini kırmıştı.Vatanın karış karış işgal edilişi Türk ruhuna ağır geliyordu.Bu durum karşısında sessiz kalmak olanaksızdı.Savaş sonrası işgal güçlerinin kendi aralarında yapmış

oldukları gizli anlaşmaları yürürlüğe koyarak toprakları işgal girişimi, Albayrakçıların sabrını taşırmıştı. Galip devletlerin uyguladığı çifte standarda ateş püskürüyor, adeta meydan okuyordu.

"Türk tarihi kapanırken dünyanın bir yangın yeri haline gelmesini temenni etmekten, sakınmaktan mana kalır mı? Mademki insanîyet iflas etmiş oluyor, mademki hak ve adalet cihandan koğulmuş bulunuyor. Mademki hırs ve hodgamlık hakim-i mukadderat mevkiine girmiş oluyor... Böyle cihanın layığı yanmak, kül olmaktan başka ne olabilir?"⁹ Hiç şüphe yok ki Albayrakçıları kızdıran ve bu kadar sert yazılar yazmasına sebep olan şey, batılı devletlerin keyfi davranışlarla Türk topraklarını işgal girişimi idi. Hak ve adaletin, Türk tarihinin kapanmasıyla son bulduğunu vurgulayan gazete, halkın kırılan ümitlerini yansıtıyordu. Uygulanan haksızlığın ve bencilliğin karşısında ancak yok olmanın, yanıp kül olmanın çare olabileceğini ifade ediyordu. Bu yazıdan, Albayrakçıların halkı, ümitsizliğe sevk ettiği yolunda yorumlar akla gelebilir. Aksine bunun, her şeyini kaybetmiş bir milletin, canları uğruna, yanıp kül olma pahasına vatanı kurtarmak için bir çağrı olduğu düşünülmelidir. Zira İzmir'in işgali sonrası tüm yurt çapında ilk tepki Albayrak Gazetesi'nden gelmiştir.

Mondros Mütarekesi sonrası barbarca yapılan işgallerden hiçbirisi İzmir'in Yunanlılar tarafından gasp edilmesi kadar ağır gelmemişti. Çünkü Yunanlılar daha önce Osmanlı tebaasındaydı. İşgal ettikleri yerlerde muhakkak zorbalık yapacaklardı. Bu durum oldukça düşündürücü ve tehlikeli idi. Ülkenin her yerinden padişaha, sadrazama ve itilaf devletlerine, işgali protesto mitingleri düzenleniyor, telgraflar çekiliyordu.

Yunanlıların İzmir'i işgal haberi Erzurum'a "15 Mayıs 1919 günü ajans haberlerinden ve Dahiliye Nazırı Mehmet Ali Bey imzasıyla vilayet makamına gönderilen telgraftan öğrenildi."¹⁰ Haber yayıldıktan sonra başını Albayrakçıların çektiği kalabalık Erzurum Hükümet Konağı önünde, işgali protesto için büyük bir miting düzenledi. Mitingde, Albayrakçıları halkı aydınlatarak, aynı akıbete kendilerinin de düşmemesi için bir an evvel tedbir alınmasının gerekliliği anlatıldı. Yunanlıların İzmir'i işgal yerine ilhak ettikleri, halka zulüm uyguladıkları, İstanbul Hükümeti'ne dilekçelerle bildiriliyor, bu konuda duyarlı olmaya çağırılıyordu. İstanbul Hükümeti'nin vurdumduymazlığı

9 . Albayrak Gazetesi ,23 Kasım 1919 , sayı:46

10 . Akbulut ,D.Ali , Albayrak Olayı ,Erzurum ,s.15

ve halkın güveninin suiistimale uğratılması Albayrak'ı harekete geçirdi.Yapılan haksızlık ve batı alemine duyulan güvenin boşuna olduğu yolundaki düşünceler Albayrak'ın sayfalarına yansyordu. "*Bugün İzmir'de icra edilen gasp ve garet,zulüm ve cinayet,istilacı emellerle her zulmü ve cinayeti reva gören eski harp kahramanlarını bile toprak altında titretecek kadar ağırken,sizin bir taş sukuneti taşımanız elbette ki bir muktedayı hak ve adl olmadığımı isbata kafidir.*" 11

Halk canını dişine takıp birçok cephede birden işgalcilerle mücadele içerisindeyken,İngilizler İstanbul'u işgal etti.Bu durum memleket için çok tehlikeliydi.İngilizler başkent İstanbul'u işgal ederek,savaşla yapamadıklarını,hükümete baskıyla,Anadolu ile olan irtibatı koparmakla yapacaklardı.İstanbul'un işgalini protesto için mitingler düzenlendi.Mitingleri sayfalarına konu yapan Albayrak,17 Mart 1920 tarihindeki 77. sayısında Cevat Bey'in makalesi ile halkı metanetli olmaya davet ediyordu "*Çok acı haberler karşısında şimdiye kadar amel-i milliyemizi korumaktan geri durmayan muhterem halkımız,bu caniyane hareketler karşısında asla ye-se düşmemeli,mücerreb olan metanetinizi muhafaza etmelisiniz.*"

Wilson prensipleri uygulamaya geçildiğinde,acıdan ve kederden başka bir şey getirmemişti. İstanbul'un işgaline bir anlam verilemiyor,halkın ümitleri bir kez daha kırılıyordu.Batılı diplomatların sözlerinin yalan olduğu herkes tarafından biliniyordu.Cevat Bey'in halkı sabırlı olmaları ve vatanın savunulmasında şüpheye düşmemeleri yolundaki makalesinden sonra,gazetenin yazarlarından Müştak Sıtkı Bey daha da sertleşiyor,işgalcilere ders veriyordu. "*Evet son hadise demek,galip ellerin haksızlık bombasına bıraktıkları son fitilin ateşlenmesi demektir... Mademki kanlı harp senelerinin göğsünü biraz daha genişletmek,gözyaşlarına biraz daha kan ve matem,ruhlara biraz daha ölüm ve semm katmak istiyorsunuz.Daha o riyakar va'dlerinize,o on iki maddelik prensiplerinize ne lüzum vardı?"* 12

İtilaf devletlerinin yok etme planlarına Wilson prensiplerini alet ettiği aşıkardı Sıtkı Bey'de bunun farkındaydı.Bu nedenle başka bir makalesinde daha da sertleşiyordu."*Britanya'nın hodbin ve zulüm çocukları,Türk'ün payitaht tahtında hak ve adalet düsturuna bir hattı butlan çekmektedirler.Dün*

11 . Albayrak Gazetesi ,27 Kasım 1919 , sayı: 47

12 . Albayrak Gazetesi ,25 Mart 1920 ,sayı:79

kendilerine Çanakkale'de merdane ders veren kahramanları, bugün kahpece hareketlere zebun bırakıyorlar." 13

İngilizlerin İstanbul'u işgali bardağı taşıran son damla oldu. Wilson prensipleri esasen Türk milletine kan ve acıdan başka bir şey getirmemişti. Galip devletler hangi cüretle İstanbul'u ve Anadolu'yu işgal ediyordu. "Batılı devletlerin sözlerine güvenilemeyeceği hakim kanaat halini almıştı." 14 Verilen sözler uygulamaya geçildiğinde unutuluyordu. Batılı devletlerin bu tavrına karşın doğuda bir devlet, Anadolu'ya cazip tekliflerde bulunuyordu. Bu umut Sovyetler Birliği olmuştu. Albayrak Gazetesi de Sovyetler'in Bolşevizm'ine gönlünü kaptırmakta gecikmedi.

Albayrak Gazetesi'nin fikri Yönü ve kapatılma süreci

Mondros Mütarekesi bahane edilerek Vilayeti Şarkıye'nin (Doğu Anadolu topraklarının) Ermeniler tarafından işgal girişimi, Albayrak Gazetesi'nin çıkış sebebi olmuş, fikri yönünü önemli derecede etkilemişti. Yayın hayatı boyunca Türkçülük ve Milliyetçilik akımına sıkı sıkıya bağlı bulunuyordu. İlk defa 1912 İttihat ve Terakki tarafından kurulması, daha sonra Anadolu Müdafa-i Hukuk adına çalışmalar yapması, Albayrak Gazetesi'nin Milli Mücadele yönünü kanıtlamakla birlikte devletçi bir tarafını da ortaya koymaktadır. Hatta Ankara Hükümetinin batılı devletlerden yüz çevirip doğuya doğru yeni ümitler aradığı bir dönemde, Albayrak heyetinden birkaç kişi Sovyetler Birliği'ne gönderilmiş, Bakü Kongresi'ne katılımı sağlanmıştı.

a-Yeni Fikirler Karşısında Albayrak Gazetesi

Misak-ı Milli sınırları güvence altına alınmış, vatan toprakları işgal güçlerinden temizlenmişti. Silahlı mücadeleden sonra gündeme memleketin sosyal ve idari konuları hakim olmuştu. Albayrak Gazetesi'de gündemde ki konuları ağırlıklı olarak işliyordu. Batılı devletlere karşı duyulan güvensizlik Albayrak'ın yönünü doğuda güçlü bir devlet olan Rusya'ya çevirmişti. Bolşevik İhtilali'nin kulağa hoş gelen nağmelerine sütunlarında sıkça yer veren Albayrak, Kominizm'in, iktisadi, siyasi, idari, sosyal vs prensiplerinin cazibesine kapılarak, merkezi idareye karşı yerel yönetimlerin serbest

13. Albayrak Gazetesi , 25 Mart 1920 , sayı:79

14. Akbulut , D. Ali , Albayrak Olayı , Erzurum , s.7

bırakılması hususunda sert yazılar yazmaya başladı. Kominizm akımına duyduğu sempati nedeniyle halkın da tepkisini çekiyordu.

Türk milletinin hafızalarından kötü Rus imajı henüz silinmemişti. Bolşevik'te olsa nihayetinde Rus gene aynı Rus'tu. Erzurum halkı Rus'ların elinden çok çektiği gibi, Kominizm hakkında hiç de iyi düşüncelere sahip değildi. Bu sebeple gazetenin yazarları temkinli davranıyor, Bolşevizm'i sevimli göstermeye çalışıyordu. Eski Rusya ile şimdiki Bolşevik Rusya'nın farklı olduğu anlatılmaya çalışılıyor, makaleler bu düşünceyle yazılıyordu. Gazetenin yazarları ilhamlarını artık Bolşevik İhtilali'nden alıyorlardı. Albayrakçılar dan Müştak Sıtkı Bey'de bir yazısında Bolşevik Rusya'ya selam gönderiyor, hürmetlerini bildiriyordu.

"Dünkü Moskofluk ki bugün harabesinde yeni insani bir emelin beşikleri sallanıyor, güneşleri doğuyor ve onun için Türk bu yeni ufkun merd ve necip yolcularına hürmetle arz-ı selam gönderiyor, hürmetle az-ı selam ediyor." 15 Rusya'da ki bu yeni rejim Albayrakçılar tarafından açıkça övgüler alıyordu. "Bolşevizm'e duyulan bu yakınlaşma, Albayrak heyetinin batılı devletler tarafından aldatılmış olmalarından doğan ruhi bunalmalarının bir sonucu idi." 16 Batıdan ümidini kesen Albayrakçılar, daha sonraları Rusya ile olan bu yakınlaşmayı ilerleterek Bolşeviklerin "Rusya'nın ve Şarkın Bütün Müslümanlarına" başlığı altında ki ünlü beyannamelerini Albayrak Gazetesi'nde yayınlamaktan kaçınmadılar.

"Artık Rus inkılab-ı kebirinin darbeleri sayesinde, dünyada köleliğin ve esaretin eski binaları yıkılıyor. Hükümetler, milletlerin eline geçecektir. Rusya'nın alın teriyle ve kan pahasına çalışan bütün milletleri dünyanın esir milletlerine hürriyet kazandırmak için şerefli bir sulh edecektir. Rusya bu maksat ve emel peşinde yalnız değildir. Ey şarkın Müslümanları! Türkler, Araplar, İranlılar, Hindiler! Ey kendi memleketleri, malları, canları taksim ve harap edilmek üzere bulunan kimseler! Yağmagirleri ve memleketinizi boyunduruk altına alan zalimleri tard eyleyiniz. Artık susulacak devir geçmiştir. Memleketinizin efendisi kendiniz olunuz! Arkadaşlar, kardeşler, dünyanın esir milletlerinin tahlisini bayraklarınıza yazalım." 17

15. Albayrak Gazetesi , 25 Mart 1920 ,sayı:79

16. Akbulut ,D.Ali ,Albayrak Olayı ,Erzurum , s.23

17. Albayrak Gazetesi , 10 Mayıs 1920 ,sayı:90

Bolşevikler iktidara geldikten sonra her fırsatta beyanname yayınlıyordu. Politik planlarla Türk milletine mesajlar gönderen yeni Rusya, Albayrak Gazetesi'nin bu beyannameye sayfalarında yer vereceğini tahmin bile edemezdi. Komünizmin daha çok insani konularını içeren siyasi ve iktisadi prensipleri, Albayrakçıları cezbetmiş, kısa zamanda bu düşüncenin savunucuları yapmıştı. Albayrakçılar doğu milletleri için yayınlanan bu beyannameyi sayfalarına taşırken, Türk milletinin yalnız olmadığını isbata çalışarak, halkın yalnız kalmışlık duygusunu üzerlerinden atmayı düşünüyorlardı. Fakat milletin tepkisi bekledikleri gibi olmadı. Erzurum'da ki antikominist davranışlardan onlarda nasibini aldı. Albayrakçılar solculukla, komünistlikle suçlandı.

b-Albayrak Gazetesi'nin Kapatılması

Oldukça aydın bir yazar kadrosuyla yayın hayatına başlayan Albayrak Gazetesi, 1919 yılı sonlarına gelindiğinde elamanlarını teker teker kaybetmeye başladı. Gazetenin genel müdürlüğü ve başyazarlığını beraber yürüten Süleyman Necati (Güneri) Bey, görevini, kardeşi Mithat Bey ve Sıtkı Bey'e devrederek Erzurum'dan mebus seçilip, Meclis-i Mebusan-a katılmak üzere İstanbul'a gitti. Gazetenin işleri Mithat ve Sıtkı Bey'e kalmıştı. Çok genç bir yaşta olan Mithat Bey heyecanlı ve öfkeli bir karakter taşıyordu. Sıtkı Bey'le araları açılan Albayrak ikiye bölündü. Albayrak İlkokulu'nun yönetimi Sıtkı Bey'de kalmış, gazetenin genel müdürlüğünü ise Mithat Bey üstlenmişti.

Bolşevik İhtilali'nden esinlenerek sıkça yazılar yazan Albayrak, mahalli yönetimlerin güçlendirilmesi ve daha fazla haklar tanınması konusunda, Ankara Hükümeti'ni kızdıracak yayımlar yaptı. O zamanın imkanlarına ve merkeziyetçi tutuma rağmen bu tür isteklerin dile getirilmesi, Albayrak Gazetesi ile merkezin arasının açılmasına sebep oldu. Yazılarıyla Kazım Karabekir Paşayı karşısına alan Albayrak, Milli Mücadele yıllarında sözcülüğünü yaptığı Anadolu Müdafai Hukuki Milliye Cemiyeti yönetimi ile de arasını bozmuştu. Yapılan bir haber doğrultusunda 1920 Aralık ayında cemiyet üyeleri istifa etmek zorunda kalmıştı. İdari konular hakkında eleştiriler yapan gazete, merkezi yönetime karşı halk hükümeti kurulması yolunda halkı yönlendiren yazılar yazıyordu. Bu yazılarından sonra, Kazım Karabekir Paşa ile arası açıldı. Mithat Bey ve temsilciliğini yaptığı Albayrak Gazetesi ile Kazım Karabekir Paşa arasında bitmek bilmeyen polemikler yaşanıyordu. Gazete Kazım Karabekir Paşanın dirayetsizliği ve Ankara Hükümeti'ne

sadakatsizliği iddiasıyla yazılar yazıyor, karşı taraf ise Albayrak ve Mithat Bey aleyhinde haberler yayarak, Mustafa Kemal Paşaya şikayet telgrafları çekiyordu. Ankara Hükümeti bu telgraflara cevap vermiyordu. Ancak gazetenin halk hükümeti kurma girişimi, merkezi kızdırmıştı. Albayrak Gazetesine herhangi bir ceza gelmese de, Mithat Bey 13 Mart 1921 tarihinde Cephe Divan-ı Harbin de yargılanmak üzere tutuklandı.

Bir çok kaynağa göre Albayrak'ın yayın hayatının sona ermesinin sebebi, Bolşevizm İhtilaline duyduğu sempati olarak gösteriliyor. Komünizm prensiplerine gösterilen ilgi sonucunda Kazım Karabekir Paşa ile arasının açıldığı ve "Albayrak'ın sonunu getiren hadiseler zincirinin böylece tamamlanmış olduğu" 18 anlatılmaktadır. Fakat gazetenin kurucularından Süleyman Necati (Güneri) Bey anılarında meselenin bir başka boyutuna değinerek, Mithat Bey'le Kazım Karabekir Paşa arasında ki polemige açıklık getiriyor.

Meclis ikinci başkanı aynı zamanda Adliye Vekili Celalettin Arif Bey, Kazım Karabekir'in Ankara yönetimine karşı tavırlarına destek için Erzurum'a seyahat düzenler. Olay Albayrakçılar tarafından anlaşılır ve gazetelerine haber olur. Haber gazete de yayımlandıktan hemen sonra Ankara'ya ulaşır. Bu durum üzerine Mustafa Kemal Paşa, Reis Paşa Fırka Kumandanı Halit Bey'e şifre ile bir talimat gönderir.

"Celalettin Arif bir darbe-i Hükümet hazırlamak üzere Kazım Paşa ile temas maksadıyla geliyor. Bu iki zatın arasını açmak neye mütevakkıf ise yapınız. Muvaffak olamadığımız takdirde Kazım Karabekir Paşaya suikast yapınız." 19 Talimat alındıktan sonra orduda bir suiüstimalin olduğu ve bunun başında da Kazım Bey'in olduğu her yere yayılır. Haber Anadolu Müdafa-i Hukuk-i Milliye Cemiyeti'ne de ulaşır. Kendisi de cemiyetin bir üyesi olan Mithat Bey toplantı sırasında Kazım Karabekir Paşaya hitaben şu konuşmayı yapar.

"Biz Ermenistan meselesini halletmek için seferberlik ikmaline çalışıyoruz, siz sen ben yarışına kalkışyorsunuz. Müdafa-yı Hukuk bu rezalete iştirak edemez." 20

Mithat Bey'in bu konuşması daha sonra kendisinin tutuklanması ve Albayrak Gazetesi'nin sonunu getirecek tartışmaları başlatacaktı. Kazım Karabekir Paşa çıkan haberleri yalanlamak

18 . Akbulut ,D.Ali , Albayrak Olayı , Erzurum ,s.7

19 . Birinci , Ali , Süleyman Necati Güneri Hatıra Defteri , s.95

20 . a.g.e. s.54

adına,Albayrak ve Mithat Bey aleyhinde Mustafa Kemal Paşaya telgraflar çeker.Ankara'dan telgraflara kısa zamanda yanıt gelir.Erzurum Valiliğini vekaleten yürüten Celalettin Arif Bey'e bir telgraf çekilerek görevinin son bulduğunu,derhal merkeze gelmesinin gerektiği bildirilir.

"Şarkan nik -ü bed -i Kazım Paşaya mevdüdü Mezuniyetiniz hitam bulmuştur.Derhal Meclise iştirak ediniz." 21 Bu haber Anadolu Müdafa-i Hukuk Cemiyetine bomba gibi düşmüştü.Cemiyette düzenlenen toplantıya Mithat Bey ve birkaç arkadaşı katılmamıştı.Erzurum'da askeri yönetimin başında bulunan Kazım Karabekir Paşa,artık idari hakimiyeti de eline almıştı.Telaşa düşen cemiyet üyeleri,merkezden çekilen telgrafa cevap niteliğinde,başta Albayrak Gazetesi'nin sorumlusu Mithat Bey ve elli iki kişinin imzasını taşıyan karşı bir telgrafı,Mustafa Kemal Paşaya çeker.

"Yalnız başına kongreler toplayarak mukadderatını tespit eden ve sizi lütfen içine alan Erzurum'un mukadderatı Kazım Paşaya değil murakabeziz zat-ı alinize de mevdu değildir." 22

Daha çok ultiमतom niteliği taşıyan bu telgraf Mustafa Kemal Paşayı ,dolayısıyla Ankara'yı çok kızdırmıştı.İmza sahiplerine öncülük ettiği bilinen Mithat Bey ve diğerlerinin tutuklanması için Kazım Karabekir Paşaya emir verildi.Gazetenin genel müdürü Mithat Bey'in tutuklanmasından sonra,aralıklarla çıkan Albayrak Gazetesi 1922 yılında yayın hayatına son verdi.

Belki de Albayrak'ın en büyük hatası,kişilere veya bir tek kişiye bağlı olmasıydı.Çünkü Mithat Bey'in gidişiyile gazete de kapanmıştı.Albayrak Mithat Bey'den sonra da yayını sürdüremez miydi?Milli Mücadelenin hak arayan bu sesi,ne yazık ki kişisel polemiklere kurban gitmişti.

Sonuç

Savaşan bir ulusun milli mücadele hareketini kamuoyuna duyurmak gibi yüce bir görevi üstlenmiş olan Albayrak Gazetesi,tarihsel süreçte yerel basının en iyi örneklerinden biri olmuştur.O yılların zor şartları altında böyle bir gazete çıkarmak,okuyucuları bilgilendirmek ve halkın geleceğe dair kırılan ümitlerini tekrar kuvvetlendirme çabaları her türlü takdirin üzerindedir.

21 . a.g.e. s.55

22 . a.g.e. s.56

Albayrak Anadolu'nun en büyük gazetelerinden biriydi. Kapatılması Erzurum için büyük bir kayıp olduğu gibi Türkiye genelinde de problemler oluşturmuştu. Matbuatın o dönemin Türkiye'sinde çok şey ifade ettiği, hatta cephede savaşan asker kadar önemli olduğu bir gerçektir. Çünkü Padişahın ve İstanbul Hükümeti'nin Milli Mücadele karşıtı politikalarına cevap vermek, Ankara'ya duyulan güvensizliğin önüne geçmek için Albayrak Gazetesi'ne ihtiyaç vardı.

Kendisinden beklenen görevi fazlasıyla yerine getiren Albayrak Gazetesi, 21. yüzyıl Türkiye'sin de birçok problemle karşılaşan yerel basınımızın da örnek alabileceği bir gazetedir. Henüz bir kimlik belirleyememiş yerel basın, ulusal düzeyde ki olaylar karşısında, kamuoyunu etkileme ve yönlendirme anlamında çaresiz kaldığı bir gerçektir. Kamuoyu, okuyucusuna, dinleyicisine ve izleyicisine duyarlı yaklaşmayan ulusal medyanın eline kalmıştır. Kitle iletişim araçlarını "ölümcül bir silah" gibi kullanan ulusal medya ve basın içinden çıkılmaz çatışmaların, ahlak bunalımlarının sebebi olmuştur.

Kitle haberleşme araçlarının üretimi doğrudan doğruya kültürel bir olaydır. Yazılı basının köklerinde bulunan metin unsuru, sesli yayınlarda diyalog faktörleri, çok yönlü bir yönlendirme ve etkileşim yaratma uğraşı içerisinde dir. Ulusal olaylara duyarsız, birlik ve beraberliği unuttuğu, bir şiddet toplumu oluşturmaya ramak kalmış ulusal medyanın bu sorumsuzluğunun önüne geçmek, kaliteli yayın anlayışına sahip yerel basının üzerine düşen önemli bir görevdir. Ulusal olayların sunumunda toplumsal yapının dikkate alınmaması, basının en büyük zaaflarından birisidir. Kaygısı rating olan bir medya, toplumsal yapının, eğilimlerin ve çekilen sancılıların göz ardı edilmesine neden olmaktadır.

Yerel basın halkla daha iç içe ve toplumsal olayların bilincindedir. " Öz denetim olgusu" yerel basın sektöründe oldukça yoğundur. Ticari kaygılardan uzak yayın yapmaya çalışan bu sektörde, toplumsal kontrol sistemi bozulmadan işlemektedir. Olanaksızlar, yetersiz eleman, kendi kendine yetebilme kaygısı gibi sorunlar zaman zaman bu çarkın dönmesini engellemektedir. Ulusal basının etkileşim yaratma uğraşı , dikkate alınır ve gereken önem verilirse yerel basın aracılığı ile kırılacak ve olumlu sonuçlar almacaktır.

Kaynakça

1. Coşar , Ömer Sami, **Milli Mücadele Basını**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, ?
2. Akbulut, Dursun Ali, **Albayrak Olayı**, Erzurum Kitaplığı, Erzurum, 1991
3. Ertürk, Hüsamettin, **İki Devrin Perde Arkası**, İstanbul, 1969
4. Birinci, Ali, **Süleyman Necati Güneri Hatıra Defteri**, Erzurum Kitaplığı, Erzurum, 1999
5. **Albayrak Gazetesi**, Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphane Arşivi
6. Alyanak, Kemal, **Erzurum'da Basın**, Erzurum Tarihini Araştırma ve Tanıtma Derneği , Erzurum 1999